

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Självvärdering

Del 2. Ämnes- och ämnesdidaktiska studier

Lärosäte: Linnéuniversitetet

Yrkesexamen: Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan i undervisningsämnet **svenska**

Skriv en självvärdering för den utbildning som leder fram till den examen som utvärderas. Lärosätet ombeds att göra en så reflekterande självvärdering som möjligt genom att identifiera styrkor och utvecklingsområden samt beskriva och värdera hur dessa hanteras för att säkra att hög kvalitet nås i utbildningen. Tyngdpunkten på självvärderingen ska ligga mer på värdering än på beskrivning. Lärosätet ombeds belysa med exempel. Observera att självvärderingen ska utgå från utbildningens aktuella förhållanden vid tidpunkten för självvärderingens inlämnande. Utgå från *Vägledning för utbildningsutvärderingar på grundnivå och avancerad nivå* och basera självvärderingen på de bedömningsgrunder som ingår inom följande bedömningsområden:

- förutsättningar
- utformning, genomförande och resultat
- studentperspektiv
- arbetsliv och samverkan

Självvärderingen består av en del 1 som är gemensam för lärosätets ämneslärarutbildningar och den delen ska inledas med en beskrivning av hur ämneslärarutbildningarna organiseras på en övergripande nivå, se del 1. Redogör i del 1 för ämneslärarutbildningens utbildningsvetenskapliga kärna (UVK) utifrån bedömningsområdena.

Självvärderingen har även en eller flera del 2. Här redogörs för utbildningens ämnes- och ämnesdidaktiska studier utifrån bedömningsområdena. Lärosätet ska inkomma med en del 2 för varje undervisningsämne¹ som omfattas av utvärderingen vid det aktuella lärosätet.

Observera att det i UKÄ:s beslut om urvalet av examensmål finns rekommendationer avseende i vilken del målen bör beskrivas. Den verksamhetsförlagda delen av utbildningen (VFU) kan beskrivas både i del 1 och del 2. Redogör för VFU där det är relevant för lärosätets ämneslärarutbildning.

Självvärderingens olika delar ska tillsammans ge bedömargruppen en helhetsbild av ämneslärarutbildningen vid lärosätet, utan länkar till ytterligare information. Som bilaga till självvärderingens delar ifylls även en lärartabell. Om lärosätet anser att kursplaner eller utbildningsplaner krävs för att styrka något kan dessa laddas upp i UKÄ Direkt. UKÄ ber lärosätena att vara uppmärksamma på att:

¹ Matematik, svenska, samhällskunskap, idrott och hälsa, bild, dans och musik.

- Självvärderingen ska indelas i enlighet med angivna rubriker. Rubrikerna inklusive bedömningsgrunderna i mallarna får inte tas bort. Eventuella underrubriker kan lärosätet lägga till. Ändra inte mallarna utformning såsom marginaler.
- Del 1 ska inte överstiga 20 sidor med teckenstorlek 10,5 punkter, exklusive lärartabellen. Tillkommer gör UKÄ:s instruktioner som utgör totalt 8 sidor.
- Del 2 ska inte överstiga 15 sidor med teckenstorlek 10,5 punkter. Tillkommer gör UKÄ:s instruktioner som utgör totalt 8 sidor.
- Observera att självvärderingen INTE gäller kompletterande pedagogisk utbildning, KPU.

Förutsättningar

Personal

Bedömningsgrund:

Antalet lärare och deras sammantagna kompetens (vetenskapliga/konstnärliga/professionsrelaterade och pedagogiska) är adekvat och står i proportion till utbildningens volym, innehåll och genomförande på kort och lång sikt.

Beskrivning

Ämneslärarutbildningen i svenska på Linnéuniversitetet är knuten till två institutioner: Institutionen för film och litteratur (IFL) och Institutionen för svenska språket (SV), och under 2018 har ca 50 studenter varit registrerade i ämnet i olika kullar. Undervisande lärare i ämnet har såväl vetenskaplig kompetens som professionsanknytning, eftersom IFL och SV vid rekryteringar har krävt doktorsexamen, högskolepedagogisk utbildning och lärarexamen för behörighet till lektorat.

Ämnet svenska bedrivs vid både campus Kalmar och Växjö. Undervisningen genomförs av samma lärare, kursansvariga och examinatoreer på båda orterna, vilket ger förutsättningar för likvärdighet i utbildningen mellan camp. De senaste två åren har vi inte startat utbildningen i Kalmar på grund av lågt söktryck, då för få studenter omöjliggör en kvalitativ och ekonomiskt försvarbar utbildning.

De två ingående institutionerna arbetar systematiskt med kompetensförsörjningsplaner i ett femårsperspektiv, och dessa planer följs upp i årliga dialoger med fakultetsledningen. Nämnden för lärarutbildning (NLU) stödjer också institutionernas utvecklingsinsatser för att kompetensförsörja utbildningen, vilket sker genom långsiktig rekrytering och genom fördelning av medel till forskning, forskarutbildning och annan kompetensutveckling för befintlig personal (se vidare del 1). Konkreta exempel är att två adjunkter på SV genomgår forskarutbildning som en del av sin kompetensutveckling, och att institutionen har rekryterat en postdoc med utbildningsvetenskaplig inriktning. På IFL har en meriteringstjänst i litteraturvetenskap som biträdande lektor med ämnesdidaktisk inriktning inrättats, vilken delvis finansieras av NLU. En lektorstjänst i litteraturvetenskap utlystes hösten 2018 och har inriktning mot lärarutbildning och uppdragsutbildning inom skolområdet. Eftersom lärarutbildningen är en prioriterad utbildning för fakulteten och de berörda institutionerna, satsas även interna forskningsmedel för att stärka den ämnesdidaktiska kompetensen. Normalt har undervisande lärare 20 % kompetensutveckling i sin tjänst, men flera av forskarna har upp till 30 %, vilket används för att fördjupa den ämnesdidaktiska forskningen och att knyta den till ämnet svenska.

Bemanningen 2018 i ämnet svenska omfattade totalt 9 lektorer, varav en docent, och tre adjunkter och vi kan konstatera att vi har många disputerade lärare med stor undervisningsandel i utbildningen. Flera av dem dessutom ämneslärarutbildning i svenska på olika nivåer i skolsystemet. Undervisningen inom IFL bedrivs uteslutande av lektorer, medan det på SV också finns tre adjunkter. De senare är anställda eftersom de har specialkompetenser, men undervisar enbart på grundnivå och har inte examinationsrätt. Kurser på avancerad nivå undervisas alltid av disputerad personal, vilket också innebär att docenter och lektorer ansvarar för handledning och examination av självständiga arbeten. Sett till volymen studenter gör flera av de ingående lärarna relativt mycket tid av sin tjänst inom ämnet (som lägst 4 % men som högst 30 %). Två lektorer skulle kunna betraktas som programbärare, då de förutom att undervisa och handleda, i egenskap av studierektor (SV) respektive pedagogisk samordnare (IFL) också fungerar som lärarlagsledare och kursansvariga. Till utbildningen hör också VFU-lärare, vilka är behöriga i ämnet svenska på grund- och

gymnasieskolan, och dessa erbjuds handledarutbildning i universitetets regi. Det är sammanlagt tre lärare som är verksamma inom VFU-kurser inom svenskämnet. Av dessa är två adjunkter (varav en disputerar 14 december 2018) och den tredje är yrkesverksam gymnasielärare.

Värdering och hantering

Sammantaget är lärarkompetensen, sett både till volym samt till professionell, ämnesdidaktisk och vetenskaplig kompetens, adekvat och väl fungerande för utbildningens genomförande. Framförallt är rekryteringskraven avgörande, eftersom de medför att undervisande lärare i ämnet har såväl vetenskaplig kompetens som professionskunnande. De ingående lärarnas kompetens att examinera VFU bedömer vi därigenom också som god. Av tabellen framgår att enbart tre lärare hanterar ämnes-VFU, varav endast en är tillsvidareanställd. I den utvärderade perioden fanns dock enbart nio studenter aktuella för VFU-besök varför fler lärare inte behövde involveras. Sammantaget finns dock på de ingående institutionerna beredskap för att involvera kompetent personal när kullarna är större och behov uppstår.

SV och IFL arbetar kontinuerligt med rekrytering av disputerade lektorer med ämnesdidaktisk kompetens. På kort sikt är bemanningen tillgodosedd men inför planerade pensionsavgångar krävs ett mer långsiktigt rekryteringsarbete. De adjunkter som för närvarande är doktorander kan dock till viss del täcka kommande behov.

Ett utvecklingsområde som stärker verksamheten är samarbetet mellan IFL och SV i olika kollegiala konstellationer, särskilt i det gemensamma lärarlaget för ämneslärarutbildningen i svenska där planering, genomförande och uppföljning av undervisning i svenska leds av en studierektor vid SV och en pedagogisk samordnare vid IFL. Lärarlagets ansvarsområden är exempelvis pedagogisk utveckling, kursplaner (kursmål, kursinnehåll, läromedel, examinationer etc.), uppföljningar av utbildningen och övergripande kvalitetsarbete. Planering och genomförande av utvecklingsinsatser samordnas alltså mellan institutionerna, vilket underlättas av att de har gemensam studierektor och av att det finns en god samarbetskultur både på ledningsnivå och i lärarlaget.

Ytterligare ett utvecklingsområde är att knyta institutionernas professorer närmare lärarutbildningen, för att studenterna ska möta lärarutbildningsrelevant forskning vid institutionerna. Så sker redan bland annat genom initiativ som Forskardagen (se vidare under Utbildningsmiljö) men studenterna uppmuntras också att i högre grad anknyta till institutionernas forskningsmiljöer i sina självständiga arbeten. Ett annat utvecklingsområde är att vi för att vidare kvalitetssäkra undervisningen i ämnesdidaktik och metodik har anställt en verksam gymnasielärare och VFU-handledare som undervisar i kurserna. Genom att också delta i institutionernas inre arbete stärker hen övriga lärarutbildares professionskompetens genom att ge aktuella perspektiv på lärarprofessionen som är direkt förankrade i gymnasieskolan av idag. Balansen mellan utbildning och yrkesverksamhet – vetenskap och profession – har därigenom säkrats.

Förutsättningar

Utbildningsmiljö

Bedömningsgrund:

Det finns en för utbildningen vetenskaplig/konstnärlig och professionsinriktad miljö och verksamheten bedrivs så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning.

Struktur för ämneslärarutbildningen i svenska

Termin 1 (1SVÄ02) G1N

- Lärarens retorik i tal och skrift, 7,5 hp
- Grammatik för ämneslärare, 7,5 hp
- Språkbruk och samhälle, 7,5 hp (fältstudier)
- Språklig förändring 7,5 hp

Termin 2 (1SVÄ04) G1F

- Introduktion för litteraturlärare, 5 hp
- Litteraturvetenskapliga grundbegrepp och litteraturanals, 10 hp
- Litteraturhistoria, 15 hp (fältstudier)

Termin 3 (2SVÄ08) G2F

- Elevtextanalys, 7,5 hp
- Betyg och bedömning i svenskämnet, 7,5 hp
- VFU I, 7,5 hp
- Filmanalys och filmdidaktik 7,5 hp

Termin 4 (2SVÄ08) G2F

- Litteraturen i samhället från 1950 till 00-tal 7,5 hp

Termin 9 (4SVÄ2E) A1N

- Språkämnet svenska: didaktik och forskningsperspektiv, 7,5 hp
- Didaktiska perspektiv på utomeuropeisk och post-kolonial litteratur, 7,5 hp
- Självständigt arbete II, 15 hp

Termin 10 (2UVÄ22) G2F

- VFU III

Vi kommer fortsättningsvis att hänvisa till de kurskoder som anges ovan.

Beskrivning

År 1 delas språk- och litteraturstudierna upp i olika terminsblock i syfte att bygga en grundläggande kunskapsbas i respektive ämne. Följande terminer blandas kurser i språk och litteratur för att synliggöra att svenska i realiteten är ett sammanhållet ämne i grund- och gymnasieskolan. Ämnesdidaktiken är integrerad i ämnesstudierna i samtliga delkurser (se vidare mål 4), men fördjupas på avancerad nivå och omsätts i VFU-kurser och fältstudier. Kursen VFU III ges inom ramen för UVK, men examineras genom dubbla VFU-besök (UVK + ämne) för att säkra ämnesprogressionen från första VFU som ligger i termin tre. I utbildningen möts studenter som antingen läser svenska som första eller andra ämne i sin utbildning, vilket i de flesta fall är positivt för diskussionsklimat och erfarenhetsutbyte. Utbildningen ger också behörighet att undervisa i årskurs 7–9, vilket vi hanterar genom riktad kurslitteratur och fokus på progressionen i språk- och litteraturundervisning från grundskola till gymnasieskola. Den utbildningsmiljö som lärarstudenterna möter är inriktad på lärarprofessionen, vilket bland annat möjliggörs genom att de inte samläser med de reguljära

kurserna i svenska språket, film- och litteraturvetenskap. Det frigör tid för ämnesdidaktisk fördjupning, något som inte annars varit möjligt i samma utsträckning. Ytterligare en faktor som fördjupar studenternas förankring i professionen, förutom VFU och fältstudier, är att de möter verksamma svensklärare i ämneskurserna. Flera undervisande lektorer har uppdrag mot Skolverket och enskilda skolor, vilket genererar samarbete med skolledare och yrkesverksamma lärare. Vidare finns aktiva nätverk för verksamma lärare som drivs av institutionerna och administreras av Regionalt utvecklingscentrum (RUC), vilket också bidrar till att stärka utbildningens aktualitet i fråga om professionskompetens.

Studenternas utbildningsmiljö står också i nära relation till lärarutbildningsrelevant forskning genom att lärare i olika sammanhang kontextualiserar och konkretiserar ämnesdidaktisk teori genom exempel tagna från forskning inom CHILL (Centre for Childhood Research in Literature, Language and Learning), CÄHL (Centrum för ämnesdidaktisk forskning inom konst och humaniora vid Linnéuniversitetet) och EdLing (Educational Linguistics) (se även del 1). Studenterna bjuds också alltid in till större interna forskningskonferenser och till högre seminarier, särskilt när dessa berör ämnesdidaktiska studier. Programvärderingen från 2017 visar också att 97,4 % av studenterna menar att de i utbildningen i hög eller i mycket hög grad successivt har utvecklat sin vetenskapliga kompetens. För att stärka kopplingen mellan forskning och utbildning arrangeras också inom kursen 2SVÄ08 en obligatorisk "Forskardag för ämneslärarstudenter", där studenterna får möta seniora forskare som föreläser om lärarutbildningsrelevant forskning vid IFL under en heldag. En uppgift i kursens hemtentamen är direkt kopplad till något av forskningsprojekten som presenteras under dagen. Höstterminen 17 bestod uppgiften av att bekanta sig med en modul inom Läslyftet, som en av institutionens professorer utvecklat åt Skolverket. Studenterna ska sedan i examinationsuppgiften applicera en intermedial analysmetod som presenteras i modulen på någon av kursens skönlitterära texter.

Värdering och hantering

Den sammantagna bedömningen är att ämneslärarutbildningen bedrivs med ett nära samband mellan den vetenskapliga miljön och undervisningen. Den bedömningen grundar sig på att studenterna möter de olika forskningsmiljöerna både indirekt i undervisningen och direkt genom riktade insatser som exempelvis Forskardagen och att de i programvärderingen från 2017 själva uttrycker att de utvecklat en vetenskaplig kompetens under utbildningen. Professionsmiljön bedömer vi är tydlig för studenterna genom att kopplingen mellan ämne, ämnesdidaktik och VFU i kurserna är tydlig och genomförd. Den ämnesdidaktiska kompetensen är hög hos undervisande lärare, och kurserna är designade för att säkerställa den ämnesdidaktiska progressionen genom utbildningen. Genom att delar av undervisningen bedrivs av verksamma gymnasielärare säkerställer vi att de ämnesdidaktiska och metodiska delarna av utbildningen har aktualitet och förankring i skolverksamheten.

Ett utvecklingsområde som är angeläget är att i högre grad knyta studenternas självständiga arbeten till institutionernas forskningsmiljöer. I den processen ser vi att Forskardagen har en viktig roll att spela som en inspirationskälla för studenterna inför det kommande självständiga arbetet. Studenterna möter forskare med olika intresseområden, forskningsdata samt teoretiska och metodologiska utgångspunkter. Vår bedömning är att forskarnas inspel i undervisningen lett till högre grad av kreativitet i ämnesvalen inom de självständiga arbetena, vilket kan exemplifieras genom uppsatsen *Omgiven av en oändlig ocean – en intertextuell analys av Robinson Crusoe och Mr Foe* (se aktuella självständiga arbeten i föreliggande granskning) som har ett postkolonialt perspektiv inspirerat av en av Forskardagens föreläsare som är verksam i forskningsmiljön *Concurrences* vid LNU.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

1. För ämneslärarexamen med **inriktning mot arbete i gymnasieskolan** ska studenten

- visa sådana ämneskunskaper som krävs för yrkesutövningen, inbegripet såväl brett kunnande inom ämnesstudiernas huvudområde som väsentligt fördjupade kunskaper inom vissa delar av detta område och fördjupad insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete.

Beskrivning

Examensmålet att studenterna efter avslutad utbildning ska visa sådana ämneskunskaper som krävs för yrkesutövningen bryter vi ned i 1) brett kunnande inom ämnesstudiernas huvudområde, och 2) fördjupad insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete. Vi tolkar delmålet "väsentligt fördjupade kunskaper inom vissa delar av detta huvudområde" som ämnesdidaktik och hänvisar vidare till mål 4. Exemplifieringarna i följande redogörelse kan dock uppfattas som delvis ämnesdidaktiska, vilket beror på den starka integreringen av ämne och ämnesdidaktik i samtliga kurser i svenska.

Ett brett kunnande inom huvudområdet svenska ges i ämnenas första och grundläggande terminer (1SVÄ02, 1SVÄ04). Språkämnet svenska inleds med kurser inom ämnesområden som utgör ämnets grund: grammatik, retorik, språksociologi och språkhistoria. Därefter, i termin tre och fyra, fördjupas perspektiven och blir allt mer specifikt inriktade på läraryrkets kunskapsområden, som exempelvis i kurserna Betyg och bedömning i svenskämnet och Elevtextanalys (2SVÄ08). Studenterna förvärvar fördjupad insikt i aktuell forskning i olika grad i alla delkurser, men tydligt i delkursen Språkämnet svenska – didaktik och forskningsperspektiv (4SVÄ2E). I kursen är ett av målen att studenterna ska "beskriva ämnesdidaktikens forskningsområden och dess relevans för skolverksamheten", vilket examineras både genom muntlig presentation av en avhandling och ett skriftligt paper där studenten redogör för en kritisk granskning av avhandlingen (examinationsuppgift 4SVÄ2E). För betyg Godkänd ska studenten självständigt och kritiskt analysera den valda avhandlingen och göra kritiska ställningstaganden om metod, teori och resultat.

Termin två inleds med en orienterande introduktionskurs i litteraturvetenskap, vars innehåll fokuserar vad det innebär att vara litteraturlärare idag och hur litteraturundervisningen förändrats över tid. Därefter ges kursen Litteraturvetenskapliga grundbegrepp och litteraturanalys, där ett av målen är att studenterna efter avslutad kurs ska kunna "praktisera och redogöra för grundläggande ämnesrelaterad teori och terminologi" (kursmål 1SVÄ04). Examinationsuppgiften innebär att studenterna ska göra en komparativ analys av två skönlitterära verk på olika nivåer (hemtentamen 1SVÄ04) och för betyg Godkänt krävs att studenten visar god självständighet i analysuppgiften, använder relevant terminologi och med egna ord gör adekvata kopplingar till kurslitteraturen, både ämnesdidaktisk och facklitterär sådan. De tolkningsteoretiska perspektiven fördjupas vidare inom kursen Litteraturen i samhället från 1950 till 00-tal (2SVÄ08), där texterna belyses utifrån estetiska, genremässiga och idéhistoriska aspekter. Detta examineras genom en hemtentamen, men också muntligt. Instruktionen för den muntliga tentamen lyder enligt följande: "Välj en roman eller novell som du upplever är influerad av film tematiskt och/eller

berättartekniskt. Läs in dig väl på de termer och analysverktyg som Ohlsson presenterar och gör en intermedial analys av din valda filmiserade roman/novell, som du ska ha som utgångspunkt i den muntliga examinationen". Bedömningskriterierna för betyget Godkänd innebär att studenten självständigt och med bruk av intermedial teori och terminologi presenterar analysen av verket, men också resonerar om den didaktiska potentialen i filmiserad roman i grund- och gymnasieskolan och diskuterar hur dylika analyser i klassrummet kan legitimeras utifrån styrdokumentet.

Ämnesstudierna avslutas med det självständiga arbetet där såväl förmågan att "formulera problemställningar med relevans för vidare forskning och för yrkesverksamheten", som förmågan att "förhålla sig kritiskt till olika teorier och metoder" examineras. Forskningsperspektivet hålls kontinuerligt aktuellt i utbildningen som helhet och blir synligt genom en progression som går från att på grundnivå läsa, förstå och diskutera till att på avancerad nivå kritiskt-analytiskt granska och själv producera vetenskapliga texter, så som det självständiga arbetet. Exempel på hur studenterna har uppnått fördjupad insikt i aktuellt forskningsarbete är när de i de självständiga arbetena förhåller sig till tidigare forskning och relaterar sina egna resultat till forskningsfältet (se exempelvis uppsatsen *En studie i Sherlock: en komparativ studie utifrån tre svenska översättningar av A study in Scarlet ur ett didaktiskt perspektiv*).

Värdering och hantering

Vår bedömning i förhållande till examensmålet är att kraven på såväl bredd som djup i ämneskunskaperna möts i utbildningen, en bedömning som stärks av studenternas kursvärderingar för Självständigt arbete II, där majoriteten ger uttryck för att kursen haft högt ställda kunskapsmål, knutit an till aktuell forskning vad gäller innehåll, kurslitteratur och examination, samt väckt deras intresse för forskningsfrågor.

Ett utvecklingsområde med potential att bredda ämnesstudierna är att det i nuvarande kursstruktur inte finns inslag av svenska som andraspråk, en alltmer avgörande kompetens för svensklärare idag. Vi vill säkerställa att lärarstudenterna kan fungera i den multikulturella skolan och med alla elever, vilket föranleder att vi för närvarande undersöker möjligheten att inkorporera svenska som andraspråk som en strimma genom utbildningen. Studenterna får genom ett sådant upplägg andraspråksperspektiv på de ingående momenten i kurserna och kan på så vis förberedas för att undervisa språkligt heterogena elevgrupper med olika behov av stöttning.

För att ytterligare fördjupa ämnesstudierna behöver de internationella utblickarna förstärkas inom såväl språk- som litteraturstudierna. Vi undersöker möjligheterna att genomföra digitala språk- och litteraturseminarier med lärarstudenter i de andra nordiska länderna, men också att föra in kurslitteratur från det nordiska språkområdet, vilket saknas idag. Inom litteraturstudierna är förvisso både västerländsk och utomeuropeisk litteratur implementerad, men en granskning av litteraturlistorna visar att det har skett på bekostnad av just ett nordiskt perspektiv. Revideringar av kurslitteratur ingår i läroplanens årliga översyn av befintliga kursplaner.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

2. *Visa fördjupad kunskap om vetenskapsteori samt kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder, och visa kunskap om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen.*

Beskrivning

Examensmål två ser vi som tudelat. Den första delen av målet, att visa fördjupad kunskap om vetenskapsteori samt kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder, och det andra är att visa kunskap om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen. För att studenterna ska nå fördjupade kunskaper i vetenskapliga förhållningssätt möter studenterna i ämneskurserna olika teorier, metoder och forskningstraditioner i de ingående ämnena, i kurslitteraturen och diskussion av denna, och genom att möta verksamma forskare (se Utbildningsmiljö). Ett exempel på hur studenterna möter kvalitativ metod finns i en fältstudieuppgift i 1SVÄ04 där studenterna via observation och intervju studerar hur lärare initierar, motiverar och presenterar litteraturläsning i svenskämnet. På avancerad nivå fördjupar sig studenterna i ämnesdidaktisk forskning i kursen Språkämnet svenska: didaktik och forskningsperspektiv (4SVÄ2E) och möter då främst kvalitativa metoder i avhandlingar inom svenska med didaktisk inriktning. Ett övergripande vetenskapsteoretiskt perspektiv finns i UVK-kursen Vetenskapsteori och forskningsmetodik för ämneslärare (2UVÄ08) som introducerar olika vetenskapsteoretiska huvudinriktningar och belyser samband mellan kunskapsintresse, syfte, forskningsfrågor och metod (se del 1). Studenterna omsätter i sina självständiga arbeten sina kunskaper i vetenskapsteori och ges möjlighet att i praktiken använda kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder. I det självständiga arbetet visar studenten att hen kan anta ett kritiskt förhållningssätt till sina förvärvade kunskaper och "självständigt bedöma och förhålla sig kritisk till olika teorier, metoder och vetenskapliga studier" (kursmål 4SVÄ2E). En lärandeaktivitet där detta aktualiseras är det mittseminarium som hålls inom uppsatskursen där studenterna kritiskt granskar varandras uppsatsutkast. Det självständiga arbetets bedömningskriterier anger att studenten för betyg Godkänd ska ha "diskuterat och dragit slutsatser av analysen och relaterat denna till tidigare forskning och valt teoretiskt perspektiv". Inom humaniora är de kvalitativa forskningsmetoderna vanligast förekommande, vilket också avspeglas i metodvalen i de självständiga arbeten som studenterna skriver. I sju av de självständiga arbetena som granskas i den här utvärderingen används kvalitativ metod, medan en student i uppsatsen *Extra anpassningar inom svenskämnet – En enkät- och intervjubaserad studie med gymnasielärare* kombinerar kvalitativ och kvantitativ metod.

Studenten ska också ha fördjupade kunskaper om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen. Detta utvecklas under hela utbildningen genom att vetenskapliga ingångar i ämnet och ämnets didaktik vävs samman, som i exempelvis kursen Språkämnet svenska: didaktik och forskningsperspektiv (4SVÄ2E) där granskning av avhandlingar står i centrum, och diskuteras utifrån vetenskapliga och professionsrelevanta perspektiv. Under VFU-perioderna möter studenterna beprövad erfarenhet i sin interaktion med VFU-lärare och kan på så vis ställa vetenskap i relation till yrkeskunnande och beprövad erfarenhet. Det självständiga arbetet är en arena där studenterna ska förhålla dessa två perspektiv till varandra och utifrån bedömningskriterierna ha "diskuterat och dragit slutsatser av analysen och diskuterat dess relevans för yrkesverksamheten och hur de kan leda till fortsatt forskning". Ett exempel på hur en student visar fördjupad kunskap om hur relationen mellan vetenskap och profession kan förstås är uppsatsen *Praktiska förslag på teoretisk grund: Didaktiska redskap för svensklärarens narratologiska verktygslåda* (se urval av uppsatser för granskning).

Värdering och hantering

Huvudsakliga delar av examensmålet provas i självständigt arbete på avancerad nivå där studenterna ska uppvisa en fördjupad vetenskapsteoretisk medvetenhet gällande relationen teoretiska perspektiv i arbetet, metodval, analys och resultat respektive metoddiskussion. Sammantaget gör vi bedömningen att examensmålet möts genom att 1) ämnesstudierna succesivt introducerar studenterna i en metodologisk, vetenskaplig och ämnesdidaktisk tradition, 2) VFU är en arena där beprövad erfarenhet synliggörs och diskuteras och 3) UVK ger generella teoretiska perspektiv på forskning och forskningsmetoder. Studenternas fördjupade kunskaper blir synliga i det självständiga arbetet där deras vetenskapsteoretiska medvetenhet konkretiseras och relateras till professionen.

Eftersom utbildningsstrukturen innebär att det är långt mellan ämnesstudierna i svenska och UVK-kursen 2UVÄ08 (se del 1) ser vi ett utvecklingsområde som innebär att vi vill samordna undervisningen i UVK-kursen med inspel från svenskämnet för de studenter som ska skriva i svenska. Det är givet att en UVK-kurs måste vara allmänt hållen och inte kan täcka alla ingående ämnens specifika vetenskapliga ingångar, men ett samarbete över institutionsgränserna kan lösa den knuten. Överläggningar med kursansvarig för UVK-kursen pågår, och vi diskuterar eventuella inspel från svenskämnets sida så att studenterna både får ett brett vetenskapligt och ett mer specifikt svenskämnesdidaktiskt perspektiv på teori och metod med sig in i skrivandet av det självständiga arbetet.

Ytterligare ett utvecklingsområde är att involvera också forskare från SV i den forskardag som IFL arrangerar för att på så sätt stärka studenternas kunskaper om vetenskapliga teorier och forskningsmetoder i svenskämnet som helhet. Vidare ser vi ett behov av att säkerställa att den kompetensutvecklingskurs som universitetet erbjuder VFU-lärare (se del 1) ger fördjupad insikt i förhållandet mellan vetenskap och beprövad erfarenhet, så att studenterna görs medvetna om förhållandet både genom teori och praktik. Detta kommer att föreslås för Programrådet för ämneslärarexamen som en kvalitetssäkring och utvecklingspotential.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

3. Visa fördjupad förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom ämnen, ämnesområden och ämnesdidaktik.

Beskrivning

Examensmål tre har vi även det tolkat som tudelat; ett delmål är knutet till studentens förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat. Det andra handlar om hur denna kompetens kan utveckla och bidra till förändring i skolverksamheten, men också till kunskapsutveckling inom ämnesdidaktik och ämnesområden. I kurserna finns genomgående krav på att studenterna kritiskt och självständigt ska tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter i lärandeaktiviteter som exempelvis gruppdiskussioner, litteraturseminarier, fältstudieseminarier etc. Ett exempel på det är fältstudieuppgiften inom 1SVÄ04 där studenten ska intervjua lärare om olika former för att "initiera, motivera och presentera läsning i svenskämnet". Resultatet av intervjun ska systematiseras och ställas i relation till en vetenskaplig artikel och presenteras muntligt vid ett seminarium, vilket innebär ett närmande till den kvalitativa metoden.

Under VFU-perioderna för studenten kontinuerliga samtal med VFU-läraren, i vilka studentens förmåga att ta tillvara på och reflektera över hur egna och andras erfarenhetsvärldar utvecklas. Det möter lärandemålet för VFU att "planera lärandeaktiviteter tillsammans med kollegor i syfte att dela undervisningserfarenheter" (2SVÄ14) som vidare examineras genom VFU-samtal och VFU-rapport. Bedömningskriterierna för VFU-rapporten anger att rapporten för betyg Godkänt ska innehålla en reflekterande utvärdering av undervisningsmomentets måluppfyllelse och koppling till styrdokumentet, men också en framåtsyftande diskussion som fångar vilka erfarenheter studenten gjort och hur dessa ska tillvaratas i kommande undervisningssituationer. I ett avslutande VFU-samtal där examinator, student och VFU-lärare diskuterar studentens insatser diskuteras också hur erfarenheter från VFU-perioden systematiskt ska hanteras för att bli en styrka i kommande VFU-perioder och i förlängningen i yrket.

I ämneskurserna diskuteras relevant ämnesdidaktisk och ämnesspecifik forskning genomgående i delkurserna. Syftet är att bygga upp studenternas kritisk-analytiska förmåga, självständighet och beredvillighet att dela sina egna erfarenheter men samtidigt vara lyhörda för andras. I kursen Litteraturvetenskapliga grundbegrepp och litteraturanalis (1SVÄ04) ingår exempelvis en lärandeaktivitet där studenterna får öva sig i att systematisera forskning genom att skriva en forskningsöversikt med begränsat omfång utifrån tre vetenskapliga artiklar som behandlar samma forskningsfält. I kursen Lärarens retorik i tal och skrift (1SVÄ02) tränas studenterna i att lyssna aktivt, ge initierad respons och ta vara på den

respons de själva får, vilket innebär att de utvecklar sin förmåga att internalisera och förvalta andras synpunkter och erfarenheter. Detta examineras i kursen genom att studenterna förbereder och framför ett lektionsinslag där tidigare respons på framförande och innehåll ska beaktas. För betyget godkänd ska studenterna bland annat "praktiskt och teoretiskt uppvisa grundläggande kunskaper om retorisk teori och förhålla det till talade och skrivna texter och i didaktiska samtal med olika mottagare" (bedömningskriterium 1SVÄ02).

I det självständiga arbetet provas studenternas förmåga att systematisera och förhålla sig kritisk-analytiska i sitt eget skrivande, men också i att relatera sina egna resultat till tidigare forskning. En lärandeaktivitet som stärker studenternas förmåga att tillvarata andras synpunkter och delge sina egna erfarenheter är det mittseminarium som ingår i uppsatskursen (4SVÄ2E). Då tränas inte bara den kritiska läsningen av vetenskaplig text utan seminariet är också ett tillfälle att ta del av synpunkter från andra och utifrån dessa revidera och tänka vidare i det egna arbetet. Andra sådana lärandeaktiviteter är litteratur- och informationssökning på biblioteket och kontinuerlig handledning under skrivandets gång där diskussioner om sovring och systematisering ingår. Ett av kriterierna för godkänt betyg på det självständiga arbetet är bland annat att studenten "systematiskt och problematiserande presenterat tidigare forskning och visat hur denna relaterar till arbetets syfte" och "diskuterat resultaten och dess relevans för yrkesverksamheten och fortsatt forskning" (2SV04E). Ett exempel som visar hur en student förenar teori och yrkesnära perspektiv är uppsatsen *Praktiska förslag på teoretisk grund: Didaktiska redskap för svensklärarens narratologiska verktygslåda* (se urval av uppsatser för granskning), där studenten tydligt utvecklar kunskap om begreppsanpassning från en akademisk kontext till gymnasieundervisningens praktik.

Värdering och hantering

Utbildningen säkerställer genom kursplanemål, lärandeaktiviteter och examinationer att examensmålet olika delar uppfylls, vilket är särskilt synligt i ovan nämnda uppsats som är ett tydligt exempel på hur en student genom sin ämnesdidaktiska studie bidrar till utveckling av yrkesverksamheten, men också av ämnesområdet. Genom aktiv interaktion under utbildningen utvecklar studenterna förmågor som kan användas i yrkesverksamheten. Exempelvis är seminarieformen en arena där den kritiska reflektionen över undervisningen innebär förberedelse för kollegialt lärande. Studenten kan genom det självständiga arbetet bidra till den ämnesdidaktiska ämnessfären genom att belysa och studera problem som de möter i sin verksamhetsförlagda utbildning, som inte forskande universitetslärare har tillgång till.

Återkommande i de självständiga arbetena är att de signalerar en förbättringsambition i förhållande till skolverksamheten, och studenterna uttrycker explicita förhoppningar om att deras studier kan användas av verksamma lärare. De områden de ser förbättringspotential i har de mött på sin verksamhetsförlagda utbildning, och de väljer att ta avstamp i det när de designar sina studier. Det här kan ses som att studenterna möter examensmålets krav att de ska bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom särskilt det ämnesdidaktiska området. Hur ofta studenters studier verkligen bidrar till någon reell förändring av skolverksamheten är vanskligt att svara på, men i de ämnesdidaktiska studier som görs inom ämneslärarutbildningen i svenska finns ofta potential att så skulle kunna ske.

Ett utvecklingsområde som vi arbetar med är att ge studenter en arena för att presentera sina forskningsresultat för verksamma lärare och andra studenter. Detta initiativ kommer från forskningsmiljön EdLing (Educational Linguistics) som under våren 2019 arrangerar ett uppsatssymposium i syfte att föra tillbaka studenternas forskningsresultat till verksamheten, men också för att inspirera studenter som står i begrepp att skriva sitt självständiga arbete.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

4. Visa förmåga att tillämpa sådan didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för den verksamhet i övrigt som utbildningen avser.

Beskrivning

Inom ämneslärarutbildningen i svenska genomsyras ämneskurserna av didaktiska perspektiv och diskussioner om genomförande och metodik. Kurserna är genomgående designade så att de väver samman metodiska och ämnesdidaktiska förhållningssätt med ämnets specifika innehåll och stoff. De teoretiska didaktiska kunskaperna tillämpas i praktiken under VFU, men provas också inom utbildningens ram genom lärandeaktiviteter som simulerade situationer i undervisningen. Samtliga kurser har specificerad ämnesdidaktisk litteratur och examinationer som är renodlat didaktiska.

I kurserna i svenska språket och film- och litteraturvetenskap grundläggs en ämnesdidaktisk kunskapsbas som parallellt med den teoretiska fördjupningen ger ämneskunskaper som är relevanta för yrkesutövningen. Samtliga delkurser har tydliga examinerande moment som utöver ämneskunskaper kräver ämnesdidaktisk medvetenhet, metodisk reflektion och förtrogenhet med grund- och gymnasieskolans styrdokument. Några delkurser är särskilt värda att lyftas fram eftersom de har ett starkt ämnesdidaktiskt och metodiskt fokus: Betyg och bedömning i svenskämnet och Elevtextanalys (2SVÄ08). Den förra hanterar bedömning och betygsättning av elevers kunskaper i ämnet svenska både praktiskt och teoretiskt, medan den senare inte bara hanterar språkliga analyser av elevtext utan också bedömning, respons och ämnesdidaktiska teorier om skrivutveckling. Detta examineras genom en hemtentamen som för betyg Godkänd bland annat kräver att studenten har "diskuterat sina teoretiska kunskaper om språk och språkutveckling ur ett didaktiskt perspektiv med koppling till den analyserade elevtexten och kritiskt granskat ämnesplaner och hur dessa realiseras i skolans praktik" (betygskriterium 2SVÄ08).

De ämnesdidaktiska momenten examineras genom muntliga och skriftliga uppgifter med relevans för professionen. Exempel på sådana moment i delkurserna i svenska språket är att göra muntliga framföranden i syfte att praktiskt öva för undervisningssituationer, att anlägga ämnesdidaktiska perspektiv på och problematisera grammatikens användningsområden i skolan och att diskutera teori och praktik i förhållande till genomförda fältstudier (1SVÄ02). Fältstudierna examineras muntligt och för betyg Godkänt ska studenten ha "presenterat resultatet av sina observationer och resonerat om dessa i förhållande till språksociologisk teori och ha resonerat om förhållandet mellan teori och praktik med utgångspunkt i observationerna" (bedömningskriterier 1SVÄ02).

I kursmålen för litteraturvetenskap finns ett historiskt och didaktiskt perspektiv närvarande genom samtliga tre kursblock. De övergripande kursmålen för 1SVÄ04 handlar både om att kunna identifiera och

analysera lärarprofessionen i förhållande till ämnets didaktik och att kunna göra ämnesdidaktiska ställningstaganden med bäring för utbildningens verksamhetsområden. I första delkursen, Introduktion för litteraturlärare, diskuteras frågor om vad läsning innebär, vilken sorts kunskap litteraturläsning kan generera och framför allt hur man som svensklärare idag kan motivera elever att läsa litteratur. Detta examineras genom individuell muntlig tentamen, till vilken studenten ska formulera en problematiserande frågeställning i förhållande till de tre litteraturredidaktiska områden som delkursen behandlar: vad läsning innebär, vilken typ av kunskap litteraturläsning kan generera och hur man som lärare kan motivera elever till litteraturläsning. Dessa frågor utgör sedan grund för det examinerande samtalet med undervisande lärare. Betygskriterier för Godkänd är adekvata referenser till kursens ämnesdidaktiska kurslitteratur, där det av studentens resonemang framgår att hen förstått innehåll och ämnesdidaktiska implikationer. Andra kursspecifika mål är att redogöra för olika sätt att undervisa om, i och genom litteratur med förankring i rådande styrdokument, kunna problematisera litterär kompetens, anpassning och progression i skolans litteraturundervisning, digitala läsverktygs potential och att diskutera hur äldre litterära texter kan göras angelägna för olika elevgrupper i gymnasieskolan. Ett exempel på en examinationsuppgift är att utifrån Örjan Thorells modell för litterär kompetens, med egna ord beskriva de tre delkompetenserna, hur de förhåller sig till varandra och diskutera hur man som lärare skapar förutsättningar för att utveckla elevers litterära kompetens" (1SVÄ04). För betyg Godkänd ska studenten föra analytiska resonemang om delkompetenserna och utifrån dessa beskriva behovsanpassade utvecklingspotentialer, lämpliga för olika elevgrupper och individer. Under sista terminen (4SVÄ2E), diskuterar studenterna med förankring i ämnesdidaktisk teori och forskning frågor om hur utomeuropeisk och postkolonial skönlitteratur kan göras tillgänglig och angelägen för olika elevgrupper. För målet som examineras genom en hemtentamen och seminarium ska studenten för betyget Godkänd bland annat visa förståelse för hur "de i sin undervisning kan belysa och använda litteraturen för att väcka intresse och förståelse för litteraturläsning i allmänhet och för litteratur från andra delar av världen i synnerhet". Det didaktiska inslaget i delkursen befinner sig alltså i skärningspunkten mellan skolans läroplaner, pedagogiska teorier om den mångkulturella skolan, och litteraturens representativitet, spridning och läsning.

I delkursen Filmanalys och filmdidaktik breddas tillämpningen av ämnesdidaktik genom exempelvis diskussioner om filmens potential i svenskundervisningen utifrån olika elevgruppers behov (2SVÄ08). Ett av kursmålen är att studenterna ska "analysera film och andra medietexter som bygger på rörliga bilder utifrån didaktiska perspektiv", vilket också utgör kriteriet för betyg Godkänt.

Värdering och hantering

Sammantaget gör vi bedömningen att examensmålet möts på ett genomtänkt och högkvalitativt vis, genom målformuleringar, lärandeaktiviteter, examinationer och bedömningar av dessa och att studenterna därigenom är väl förberedda inför VFU och kommande yrkesutövning. Examensmålet nås med mycket god marginal genom kursernas design och integreringen av ämnesdidaktiken i samtliga delkurser. Ämneslärarutbildningen i svenska har fokus på ämnesdidaktik och metodik, och verksamheten har kontinuerligt utvärderats och reviderats baserat på såväl studenters som undervisande lärares synpunkter. De utvecklingsområden vi ser idag handlar främst om att fördjupa samarbetet med de verksamma gymnasielärare som idag delvis undervisar på flera av våra kurser så att deras erfarenheter och deras metodiska kunnande kommer studenterna till del och integreras med övrigt innehållet i teorikurserna. Vi ser också ett behov av att ytterligare synliggöra för studenterna det faktum att svenskämnet i gymnasieskolan är ett enda ämne, och vad detta får för implikationer för planering, helhetstänkande och bedömning. Ett sådant utvecklingsarbete är inplanerat inom lärarlaget vårterminen 2019.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

5. Visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling.

Beskrivning

Examensmål 3 möts främst i UVK-kursen Utvärdering och utvecklingsarbete för ämneslärare (4UVÄ06) där ett av de mer generella kursmålen innebär att studenten ska "utifrån olika utvärderingsstrategier visa förmåga att på vetenskaplig grund självständigt planera, utvärdera och dokumentera en skolverksamhet" (se del 1). I ämneskurserna är det främst i VFU-kurserna som studenterna möter kontextberoende aktiviteter som att planera, genomföra och utvärdera undervisning, men också genom inslag av didaktiska moment i de högskoleförlagda kurserna som innebär planering och utveckling av undervisning (se mål 4). Studenterna övar planering, genomförande och utvärdering av undervisningsmoment i flera kurser i ambitionen att utbildningen ska förbereda för strategiskt planerings- och utvärderingsarbete i professionen. Ett exempel finns i kursen Betyg och bedömning i svenskämnet (2SVÄ08), där studenterna i en examinerande skriftlig uppgift ska planera ett femveckorsmoment inom någon av svenskämnets kurser och konstruera betygsgrundande uppgifter baserade på kunskapskrav i grund- och gymnasieskolans styrdokument. För betyg Godkänt krävs att studenten har "konstruerat betygsgrundande uppgifter och betygskriterier till dessa för ett avgränsat moment inom svenskämnet och ha resonerat om planeringen i förhållande till betygssystemets nivåer" (bedömningskriterier 2SVÄ08). Inom 2SVÄ08 studeras också praxisnära frågor som tillgång till filmarkiv på nätet och upphovsrätt i kursen Filmanalys och filmdidaktik. Praktiskt planeringsarbete inför filmundervisning diskuteras och examineras genom att studenterna muntligt presenterar en lektionsplanering, där man för betyget Godkänd ska visa hur man kan integrera film från olika hemsidor och arkiv och hur man praktiskt klipper in filmklipp i presentationer etc.

I den litteraturvetenskapliga kurs som följer genomför och leder studenterna litteratursamtal utifrån relevanta teman i kursens skönlitteratur som behandlas vid obligatoriska litteraturseminarier (2SVÄ08). För betyget Godkänd ska studenten rättvist fördela ordet bland deltagarna och stimulera passiva studenter till engagemang i litteratursamtalen, samt vara lyhörda för och kunna hantera meningsskiljaktigheter. Syftet med aktiviteten är att studenterna ska träna sin förmåga att genomföra litteratursamtal med förankring i skolans demokratiska värdegrund. Vidare är muntliga presentationer av ämneskunskaper vanligt förekommande genom kurserna, där studenterna får möjlighet att öva på att nå ut med sin röst och ett givet innehåll i ett klassrum. Här är det målet att genomföra och utvärdera undervisning som examineras.

Det är främst i VFU-kurserna som studenten aktivt tränar och utvecklar sin förmåga att självständigt och tillsammans med andra inte bara planera och genomföra undervisning, utan också får tillfälle att

utvärdera och utveckla sin undervisning. Detta examineras genom VFU-lärarens observationer och värdering av studentens insatser, ett uppföljande VFU-seminarium där undervisningen diskuteras samt skriftlig dokumentation av genomförd VFU. För betyg Godkänt ska studenten enligt bedömningskriterierna "planera, genomföra och utvärdera sin undervisning i samråd med VFU-läraren och med hänsyn till rådande styrdokument". Med stöd av handledning formulerar studenten mål och väljer metoder och lärandeaktiviteter som stimulerar alla elevers lärande och är anpassade till lärandemålen, för att så småningom mer självständigt kunna välja metod och anpassa stoff till grupper av elever eller individer.

Värdering och hantering

Vår bedömning är att examensmålet uppnås sammantaget i ämnes-, VFU- och UVK-kurserna, men att vi behöver utveckla kurserna när det gäller moment som bidrar till att studenterna fördjupar sin förmåga att stimulera elevers lärande på individnivå. Vi ser ett problem i att individanpassning idag är ett förhållandevis utforskat område, och att det finns en motsättning i förhållandet mellan just individanpassning och generaliserande teorier. Därför fokuseras i kurserna att studenterna ska erhålla en rik flora av metoder, lämpliga för olika individer i olika undervisningsmoment, som de sedan kan praktisera och diskutera tillsammans med VFU-lärare i verksamheten. Kursinnehållet i sin helhet har måhända premierat undervisning av olika elevgrupper snarare än individer. Ett sätt att tydliggöra komplexiteten med individanpassning är att medvetandegöra studenterna om forskningsläget och förstärka specialpedagogiska inslag i utbildningen, vilket också efterfrågas av studenterna i programvärderingen från 2017. Frågan om hur specialpedagogisk expertis skulle kunna inkorporeras i utbildningens struktur ingår i det utvecklingsarbete som inleddes av lärarlaget höstterminen 2018.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen värderingsförmåga och förhållningssätt i examensordningen.

Mål

6. Enligt UKÄ:s rekommendationer beskriver lärosätet måluppfyllelsen för det utvalda examensmålet i självvärderingens del 1.

Utformning, genomförande och resultat

Jämställdhet

Bedömningsgrund:

Ett jämställdhetsperspektiv beaktas, kommuniceras och förankras i utbildningens innehåll, utformning och genomförande.

Beskrivning

I utbildningen följs mål om studentens förmåga att kunna kommunicera och förankra ett jämställdhetsperspektiv i skolverksamheten kontinuerligt upp i programrådets kvalitetsarbete. Under 2017 gjordes en övergripande inventering av hur och var examensmålen uppnås i kurserna inom ämneslärarutbildningen. I denna översyn ingick också jämställdhetsperspektivet och i ämnet svenska visade det sig väl förankrat i ett flertal kurser.

Examensmålet att studenterna efter avslutad utbildning ska visa förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten behandlas dels i ämnesstudierna i språk och litteratur, dels i den verksamhetsförlagda utbildningen. Vår tolkning av uppdraget som det struktureras inom ämnet svenska är att ämnesstudierna skapar en medvetenhet om jämställdhetsfrågor, medan det omsätts och prövas i VFU-kurserna. Där omsätts studentens förmåga att "skapa ett klimat som främjar jämlikhet och rättvisa" (VFU-guide), som exempelvis att visa en habil grundsyn i fråga om etiska och demokratiska värderingar och att möta och behandla elever på ett respektfullt sätt.

För att jämställdhetsperspektivet ska kunna förankras i den pedagogiska verksamheten måste studenterna möta det specifikt i ämnesstudierna. Även om det är integrerat i programmets kurser uttrycks det mer sällan explicit i kursmålen, men blir istället synligt genom specifika begrepp som *genus*, *intersektionalitet* och *normkritik* som är framskrivna i kurserna. Fokus i ämnesstudierna ligger på att genom teori och diskussion om språkbruk respektive litteratur ge studenterna verktyg att närma sig genusperspektivet, ett för både svenska språket och litteraturvetenskap centralt begrepp.

I kursmålen för svenska språket berörs jämställdhetsperspektivet främst i kursen Språkbruk och samhälle (1SVÄ02), som har ett brett språksociologiskt innehåll. Av kursmålen framgår att studenterna ska "kunna diskutera och ge exempel på hur svenskundervisning i grund- och gymnasieskolan påverkas av olika språksociologiska faktorer som klass, kön och etnicitet". Kursen innehåller aspekter av språk och kön och hur språkhantering på olika sätt kan befästa normer och strukturer för hur män och kvinnor kommunicerar och ges handlingsutrymme i olika samhälleliga kontexter. Detta examineras genom en hemtentamen av ett större språksociologiskt stoff, men som också innehåller aspekter av språk och kön. Perspektivet hanteras också i en didaktisk kontext genom fältstudier där studenterna undersöker hur samtalsutrymme fördelas mellan pojkar och flickor i klassrummet. Studenterna diskuterar sina observationer i ett examinerande seminarium där de också relaterar det teoretiska kunskapsstoffet till den undervisningsverksamhet de har mött. Andra delkurser som i innehåll och angreppssätt berör genusperspektivet är Betyg och bedömning i svenskämnet och Elevtextanalys (2SVÄ08), där frågor om hur pojkars och flickors texter bedöms diskuteras.

Jämställdhetsperspektivet aktualiseras vidare genom de litteraturvetenskapliga kurserna. I kursen Litteraturvetenskapliga grundbegrepp och litteraturanals och Litteraturhistoria (1SVÄ04) är ett av målen i den förra kursen att "presentera, analysera och diskutera litterära problem i samtidslitteraturen utifrån klass, kön och etnicitetsperspektiv". En examinerande uppgift är att analysera 1900-talets svenska visskatt ur ett genusperspektiv, genom att "med normkritiska glasögon analysera Karlfeldts, Taubes och Wreeswijks

vistexter för att se hur ojämlikhet uppstår och makt utövas”. Jämställdhetsperspektivet studeras också vidare i den senare kursen genom analys av hur kvinnors och mäns förutsättningar gestaltats genom litteraturhistorien. Svensklärarens uppdrag i det mångkulturella samhället studeras och diskuteras vidare i kursen Litteraturen i samhället från 1950 till 00-tal (2SVÄ08), där kulturarvsfrågor belyses och problematiseras med fokus på mäns och kvinnors författande och genusrelaterade skillnader i receptionen av deras produktioner.

Värdering och hantering

Den sammantagna bedömningen är att studenterna gradvis utvecklar, breddar och fördjupar sin medvetenhet om aspekter på jämställdhet i professionen. Vår bedömning grundar sig bland annat på de ämnesval och genusperspektiv ofta utgör grunden för studenternas självständiga arbeten (se exempelvis *Vem erhåller makten och inflytandet? En intersektionell analys av Bruce Springsteens låttexter och hur man kan arbeta med dem i svenskundervisningen*, se urval av självständiga arbeten för granskning). De studentvärderingar som kontinuerligt genomförs ger positiva signaler om hur studenterna uppfattar sina studier i förhållande till jämställdhetsperspektivet. I Linnébarometern 2017 uppger 80 % av ämneslärarstudenterna att utbildningen har innehållit ett uttalat och konkret jämställdhetsperspektiv. Vid kursintroduktioner hålls alltid en dialog med studenterna om Linnéuniversitetets likabehandlingspolicy som utgår från Diskrimineringslagen. Denna policy finns alltid utlagd i kursrummen på lärplattformen och är därför lättillgänglig för studenterna.

Vår utgångspunkt är att numerära genusförhållanden vad gäller kurslitteratur blir sekundärt i förhållande till ambitionen att tillhandahålla en kvalitativ utbildning. För att medvetandegöra studenterna om förhållandet problematiseras och diskuteras dock genusobalansen kontinuerligt ur ett historiskt perspektiv. Ambitionen är dock alltid när så är möjligt att beakta jämställdhetsperspektivet, exempelvis vid inbjudan av externa föreläsare och inspel av interna seniora forskare. De utvecklingsområden som identifierats grundar sig i att förhållandevis få ämneslärarstudenter (69,2 %) anger att de i mycket eller ganska hög grad utvecklat färdighet och förmåga att kunna tillämpa ett jämställdhetsperspektiv i lärarrollen (Programvärderingen 2017). Hur stor andel som utgörs av svensklärarstudenter är dock inte möjligt att utläsa av programvärderingen. Vi ser att examensmålets innehåll genomsyrar flera av kurserna i svenska, även om det inte syns explicit i målformuleringarna i kursplanerna. Jämställdhetsperspektivet bör alltså bli tydligare framskrivet, särskilt gällande den verksamhetsförlagda utbildningen där studenterna ska pröva sin förmåga att beakta, kommunicera och förankra det i den pedagogiska verksamheten. För att effektivare kommunicera vikten av jämställdhet krävs ett utvecklingsarbete med fokus på kursplanerna, i syfte att synliggöra och förstärka jämställdhetsperspektivet. Ett sådant utvecklingsarbete sker inom ramen för lärarlagets arbete.

Utformning, genomförande och resultat

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Bedömningsgrunder:

Utbildningens innehåll, utformning, genomförande och examination följs systematiskt upp. Resultaten av uppföljningen omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling, och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Lärosätet verkar för att studenten genomför utbildningen inom planerad studietid.

Beskrivning

Programrådet för ämneslärarexamen har i uppdrag att säkra struktur, innehåll och progression genom att stödja kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling. Programrådet är brett sammansatt och består av programrådsledare (lärare), lärarrepresentanter från samtliga fakulteter, en extern representant i form av en verksam ämneslärare samt två studentrepresentanter. Därutöver finns en programkoordinator som arbetar för att skapa och upprätthålla kontaktytor mellan involverade parter – såväl personal som studenter. Programrådet för ämneslärarexamen har ett övergripande ansvar för det systematiska kvalitetsarbetet, och i det arbetet företräds svenskan av dels en ledamot, dels en extern ämnesrepresentant. Lärarlaget interagerar därigenom med programrådet i frågor om utbildningens struktur och ämnesdidaktiskt minimiinnehåll i samtliga ämneskurser inom utbildningen. Programrådet ansvarar också för att följa upp att samtliga examensmål examineras under utbildningen som helhet. Vid större förändringar av kursplaner granskar programrådet det nya förslaget i förhållande till examensmålen, varefter återkoppling till kursansvariga sker.

För att säkerställa utbildningens kvalitet i fråga om innehåll, genomförande och examination finns centrala system för utvärdering och uppföljning (se del 1). Inom ämnet finns ett etablerat kvalitetssystem som på olika nivåer fastställer att utbildningen granskas och att resultaten följs upp och kommuniceras till studenter, lärare och andra involverade i utbildningen. Eftersom de universitetsgemensamma utvärderingarna inte ger svar på kursspecifika frågor gör varje lärare digitala delkursvärderingar som administreras på institutionsnivå. När kursvärderingen är genomförd ansvarar kursansvarig för att den analyseras och att en åtgärdsplan upprättas och därefter görs denna tillgänglig för berörda lärare, NLU, fakulteten, ansvarig prefekt, programråd samt för studenterna vid kursintroduktionen där undervisande lärare redovisar hur kursen kvalitetssäkrats utifrån föregående kursvärdering, vilket är ett led i uppföljningen av vidtagna åtgärder.

På institutionsnivå (SV och IFL) arbetar lärarlaget för ämneslärarutbildningen i svenska bland annat med att kvalitetssäkra ett verksamhetsnära fokus i utbildningen. Det handlar bland annat om att analysera kursutvärderingar och granska uppföljningar av dessa, men också att revidera kursplaner och kurslitteratur så att utbildningen håller genomgående hög kvalitet. På IFL verkar den pedagogiska samordnaren som en länk mellan utbildningen i de tre ingående ämnena och programrådet för ämneslärarexamen, vilket öppnar för snabb implementering av förbättringsåtgärder och kvalitetshöjande insatser. Ett exempel på sådan insats är det på programrådets initiativ utarbetade ämnesdidaktiska minimiinnehåll, som beslutades av NLU vårterminen 2017 och som implementerats i alla utbildningens ämnen från höstterminen 18. Som en länk mellan programrådet och utbildningens samtliga ämnen har Ämnesdidaktiskt forum, en

institutionsövergripande kompetensutvecklingsarena för medverkande lärare, fungerat i implementeringen av detta ämnesdidaktiska minimiinnehåll.

NLU för systematiskt egen statistik över kvarvaronivåerna på lärarutbildningsprogrammen, vilket möjliggör jämförelser med riket i stort. Siffrorna är dock inte helt jämförbara eftersom den nationella statistiken utgår från antalet nybörjare medan NLU:s statistik utgår från antalet programplatser. Kvarvaronivån för ämneslärarstudenter som påbörjade utbildningen 2011–2014 är i stort sett jämförbar med siffror för riket i stort, medan genomströmningen i ämneslärarprogrammet i svenska är god i nationella jämförelser. Förvisso kan man se att ett ökat antal studenter lämnade utbildningen i termin tre 2016–2017, men det verkar vara en tillfällighet då kvarvaron höstterminen 2018 ökat till högre nivåer. Vi ser också att det självständiga arbetet utgör ett hinder för ett antal ämneslärarstudenter att slutföra utbildningen, och de lämnar lärosätet med ofullständig utbildning utan examen. Det rör sig om 3–4 studenter per kull som återkommer till LNU när anställningsvillkoren kräver lärarlegitimation.

Värdering och hantering

Genom det systematiska kvalitetsarbete som bedrivs på central nivå och på ämnesnivå menar vi att bedömningsgrunden uppfylls, likaså gör vi bedömningen att de insatser vi gör för att studenterna ska slutföra sin utbildning är adekvata och funktionella. Vi är trygga i att de lärarstudenter som vi slutexaminerar är kompetenta, kunniga och väl förberedda för yrket. Ett viktigt utvecklingsområde är hur vi kan verka för att studenterna genomför sina utbildningar under avsatt studietid. Att genomströmningen på ämneslärarutbildningen i svenska sjunker i vissa kullar grundar sig i att många studenter är oförberedda för de höga krav som ställs i ett komplext ämne som svenska, vilket inte speglas av den låga intagningspoängen. Flera stödåtgärder har därför inrättats för att studenterna ska genomföra sin utbildning inom planerad studietid. Ett stöd som erbjuds alla studenter i det akademiska skrivandet och studieteknik är handledning via Studieverkstaden. Det kan handla om planering av studierna, och lässtrategier, men främst om skrivprocessen, textstruktur och formalia. Studenthälsan vid LNU erbjuder också gruppaktiviteter om att våga tala, vilket kan fungera som ett stöd för studenterna i genomförandet av muntliga moment inom sin utbildning. I de fall studenter, trots upprepade omtentamenstillfällen, inte blir godkända i de obligatoriska momenten i ämnesstudierna, får de utökad studievägledning för att om möjligt finna lösningar inom alternativa ämnesval som bättre passar deras individuella förutsättningar och intresseområden. De två senaste åren har vi satsat resurser på studenter som inte blivit godkända på sitt självständiga arbete, och således inte kan ta ut en lärarlegitimation. Idag arbetar de i skolverksamheten under press från arbetsgivaren att de ska slutföra sin utbildning, och därför har de ingående institutionerna gemensamt avsatt medel för en lektor på deltid för sluthandledning av dessa studenter, som delvis också kommer från andra lärarprogram. Det optimala är självklart att studenterna avslutar sin utbildning inom avsatt tid, men när så inte sker vill vi möjliggöra att de trots allt får en slutexamen inom ramen för befintliga bedömningskriterier baserade på examensmålen. Ett utvecklingsområde är att genomföra återkommande fokussamtal med svensklärarstudenter utsedda av studentgruppen som bjuds in för en dialog om progressionen i utbildningen samt för att diskutera möjlig program- och kursutveckling. En grundläggande orsak till att genomföra sådana fokussamtal är den låga svarsfrekvensen i befintliga utvärderingssystem.

Studentperspektiv

Bedömningsgrund:

Studenten ges möjlighet att ta en aktiv roll i arbetet med att utveckla utbildningens innehåll och genomförande.

Beskrivning

Studenters möjlighet till inflytande i ämneslärarutbildningen sker på olika nivåer. De har ett universitetsövergripande formellt inflytande, då de finns representerade i universitetsstyrelsen och i samtliga fakultetsstyrelser. I NLU finns också studeranderepresentanter, så även i Programrådet för ämneslärarexamen, vilket varit betydelsefullt för att hålla ett studentperspektiv aktuellt inför varje beslut. Möjligheten till inflytande är dock främst avhängigt hur viktig information kommuniceras till studenterna. Viktig information från programrådet, pågående kvalitetsarbete och programinformation finns i ett forum för ämneslärarutbildningen i lärplattformen, som samtliga programmets kurser är kopplade till. En tredje viktig faktor för att studentperspektivet ska hållas levande är studenternas möjlighet att delge synpunkter via kursvärderingar (se föregående mål). För en mer utvecklad analys av studentinflytande på en övergripande nivå hänvisas till del 1.

Ämneslärarstudenterna i svenska gör sin röst hörd på institutionsnivå. Dels medverkar representanter på prefektens beslutsmöten, dels är tre anställda som amanuenser inom ämnet och kan på så sätt företräda den större studentgruppen i både formella och informella sammanhang. De centralt utformade utvärderingarna har låg svarsfrekvens och ger därför inte ett reellt underlag för kvalitetsutveckling. Därför görs delkursutvärderingar som institutionerna administrerar och dessa ger underlag för kvalitetsarbete inom utbildningen. Dessutom genomför undervisande lärare återkommande muntliga formativa utvärderingar och kontinuerliga diskussioner med studenterna under pågående kurser för att tillvarata synpunkter och initiera förändringar om så krävs. Ett exempel på en sådan förändring är delkursstrukturen i 2SVÄ08, som förändrades efter studenternas synpunkter. Två delkurser om 7,5 hp vardera lästes tidigare där innehållet och tentamen delades mellan litteratur- och filmvetenskap, något som studenterna upplevde som splittrat och stressande. Därför har nu strukturen omfördelats till en litteraturvetenskaplig och en filmvetenskaplig kurs om 7,5 hp vardera. Studenterna har också inflytande över VFU i så måtto att de har rätten att kommunicera problem relaterade till genomförandet av VFU till kursansvarig om situationer uppstår som studenten inte kan lösa i samråd med VFU-läraren.

Värdering och hantering

Vår bedömning är att studentperspektivet tillgodoses och att studentinflytandet inom ämnena är väl fungerande. Ett utvecklingsområde är de centrala utvärderingarna, eftersom de är så omfattande att få studenter väljer att fylla i dem, vilket leder till att de blir ett trubbigt verktyg i ämnenas kvalitetsarbete. Problemet har uppmärksammats på central nivå och Rådet för utbildning och lärande och Kvalitetsutskottet har under hösten 2018 tagit frågan i beaktande och utreder tillsammans med institutionernas pedagogiska samordnare möjliga alternativa kvalitetssystem. Medan det arbetet pågår fortsätter vi att vara lyhörda för studenternas röster i de formella och informella forum vi själva har skapat.

Arbetsliv och samverkan

Bedömningsgrund:

Utbildningen är utformad och genomförs på sådant sätt att den är användbar och utvecklar studentens beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Relevant samverkan sker med det omgivande samhället.

Beskrivning

För att ämneslärarstudenter ska vara så väl förberedda som möjligt för lärarprofessionen behövs inte enbart relevanta ämneskunskaper och ämnesdidaktiska färdigheter, utan också förmåga att kunna verka i en föränderlig värld (se del 1 om NLU:s pågående utvecklingsarbete med att förbereda studenterna för arbete i en mångkulturell skola och ett digitaliserat samhälle). Ämneslärarutbildningen i svenska ska enligt bedömningsgrundens skrivning vara relevant i förhållande till professionen. Ett sätt att göra utbildningen relevant för yrket är det välfungerande samarbete med skolverksamheten genom VFU och fältstudiedagar som utbildningen i svenska innehåller (se Utbildningsmiljö). I ett föränderligt samhälle är också mångkulturalitet och internationalisering viktigt. Vi har därför upparbetat ett nätverk av partneruniversitet där det ges kurser i svenska (exempelvis i Ukraina, Spanien, Tyskland, Ryssland och Lettland) och där studenterna erbjuds att göra sin VFU.

Relevant samverkan med det omgivande samhället sker genom att gymnasielärare erbjuds fortbildning, utbildnings- och alumskonferenser, vilket uppdaterar lärarkårens kunskapsbas i relation till ny forskning. Verksamma lärare är också representerade i NLU och i programrådet för ämneslärarexamen. Vidare tar vi uppdrag för Skolverket eller fortbildning för verksamma lärare i regionen genom att föreläsa om retorik eller akademiskt skrivande i förhållande till gymnasiearbetet. Ett annat exempel är återkommande biblioteksbesök för att fortbilda skolbibliotekarier i verksamheten inom barns- och ungas läsning. Det finns också exempel på samarbete med näringslivet och IT-företag som utvecklar digitala lösningar för lärarkommentarer i elevtexter.

Vår strävan är att vi inte bara vill att studenterna ska slutföra sin utbildning – vi vill också att de ska fortsätta på magister- eller masternivå efter att de har tagit lärarexamen. Därför erbjuder vi en magisterkurs i svenska med didaktisk inriktning på distans med målet att ytterligare lyfta verksamma lärares kompetens. Flera av våra studenter återkommer efter några år i yrket och tar en magister- eller masterexamen, och en av dem har vi nu anställt som doktorand i svenska språket.

Värdering och hantering

Vi bedömer att de insatser som görs i relation till det omgivande samhället är kvalitetshöjande och relevanta, men ser vi också områden som kan utvecklas. Ett sådant är problemet att vi visserligen har en stor internationell arena med möjligheter för studenterna att göra VFU, men det är sällan som platserna används. Här behöver vi dels undersöka vilka faktorer som studenterna upplever hindrar dem, dels förfina marknadsföringen av VFU utomlands så att fler vågar ta steget. Detta är ett pågående utvecklingsarbete som ligger på internationaliseringsansvarig på SV. Ett annat utvecklingsområde är hur vi kan utveckla studenternas beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Visserligen får de teoretiska kunskaper om läroplansreformer, utbildningsideologi och skolhistoria som kan rusta dem att möta liknande förändringar i framtiden, men det är trots allt först på det praktiska planet som förmågan att hantera förändringar prövas. Studenterna lämnar vår utbildning med goda ämneskunskaper och ämnesdidaktiska färdigheter som gör dem flexibla i förhållande till svängningar och förändringar i skola och samhälle.